

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Novice izhajajo v Ljubljani vsak teden dvakrat, namreč v sredo in saboto.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., scer 3 fl., za pol leta 2 fl. po pošti, scer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XI.

V sredo 3. avgusta 1853.

List 62.

Gospodarske skušnje.

(*Moja reja telét.*) Po tem nadpisom beremo v časniku česke kmetijske družbe od gosp. fajmoštra Fišer-ja sledeči navod: „Veliko sim vidil in bral, kako kmetovavci teleta redé, al nič mi ni bilo prav všeč. Živinorejic mora dober kup in hitro svoj namen doseči, scer mu ne kaže, se z rejo telét ukvarjati. Mesca roznika lanjskega leta sim kupil 3 telice navadnega domačega plemena in enake starosti, 4 tedne po tem, ko so odstavljené bile. Po malem sim jih začel vaditi frišne klaje, trave in detelje iz travnikov, kmalo so dobivale samo to deteljo noter do jeseni. Smele so jesti podnevi kolikorkrat in kar se jim je poljubilo. Na dvorišu je bil bajer s studenčnico; tudi piti so smele, kar se jim je poljubilo. Nikdar jih ni napenjalo. Na dvorišu so proste okoli hodile, še ponoči so ostale večidel pod milim nebom noter do zime. Celadružina je bila z njimi prav prijazna. Včasih se jim je dalo za poboljšek enmalo kruha s soljo vrbanega. Tako so postale krotke in so se privadile domačih tako, da so berž k vratam priskakljale, kadar je kdo dvoriše odperl. Hitro so rasle in lepo so bile rejene. Ko so bile leto dorasle, so se skor ob enem času začele pojati. Pustil sim jih po plemenu iti. O devet mescih so storile lepe teličke. Mleka so toliko dajale, da sim bil zadovoljin, in molsti so se pustile krotke kakor jagneta. Po prvim teletu so bile vse tri lepe in velike krave.

Iz te skušnje sodim:

1. Da prijazno ravnanje z mlado živinico veliko pripomore, da se dobro redi. Pri mlečni živini je prijaznost celò potrebna, ker krava, s katero se lepo ravna, gotovo lože več mléka dajé, kakor v strahu deržana. Kjer koli se najde lepa dobra živina, se najde tudi, da so ljudjé z njo prijazno ravnali. Naj si zapomnijo dobro to vsi živinorejci!

2. Pri reji mladih goved se priporoča sploh suha in tečna klaja. Rad verjamem, da je to pri reji tacih telét potrebno, ki bojo kadaj vóli za vprego; pri izreji telíc pa, ki imajo kadaj molzne krave biti, tega treba ni. Naj se živina že v mladosti tiste klaje navadi, která je za molžo najbolji. Da se smé telétom brez škode frišna klaja pokladati, so moje skušnje učile.

3. Frišna klaja je tudi dober kup, in vsak jo lahko ima.

4. Pod milim nebom in prosti biti, tekne mladini prav dobro.

5. Z obilno klajo se v enem letu toliko in morebiti še več doseže, kakor s pičlo v dvéh letih. Trojni dobiček se na to vižo doseže: prvič se prihrani klaje, drugič se izredí lepši živina, in tretjič ima kmetovavec veliko pred dobro molzno kravo.

6. Ni treba čakati, da bi telica že 2 leti ali 3 leta stara bila, preden se pustí po plemenu. Take telice postanejo scer pravlepe, pa so tudi drage, včasih pa tudi jalove ostanejo. Dosti je, da so popolnoma leto ali poldrugo leto stare.

Če se molzni kravi še dalje obilo klaje poklada in se pridno glešta, bo v 4. ali 5. letu krava, da bo kaj!

(*Čmu je pirnica porabljiva?*) Pirnica (*Quekengras, Triticum repens*) je trava, kmetam poznana kot malopridno bilje, ki poljem nadlegva, ter zemlji mnogo redivnega soka odvzema. Torej menijo, da je le škodljiv plevél, kterega ni terpeti, timveč se mora pokončati in na gnojiše vreči.

Tudi v 53. listu letasnjih „Novic“ je bilo povedano, da pirnica, kakor plevél in zelenjava sploh, se more v dober gnoj obrniti in porabiti. Temu izreku jez naslednje opazke dostavim.

Ker po božji modrosti ni stvarine brez namena, je gotovo, da tudi pirnica ni le zató na zemlji, da bi jo ljudjé zametovali, ali da bi na gnojišu strohnela, temoč da je vendar tudi za kaj družega namenjena in porabljiva. In taka je res.

Pirnica je scer prav nadležna trava in skorej neiztrebljivo zeliše na njivah, pašnikih, ob cestah in po vertih; prezimuje in se da le teško odpraviti, vendar pa ima mnogo dobrih lastnost.

Pravijo, da je ovcam hasnjiva, in da ondi, kjer pirnice obilno raste, tako imenovana vertoglavnica ovác skorej nikolj ne nahaja.

Koreninje pirnično je prav koristno v tečno klajo za konje in krave.

Izrasliki koreninski pirnice — tega tako zaničevanega in zatiranega bilja — se dajo posušiti, zmleti in v kruh porabiti: ker imajo nekoliko žleza, sladkorja, močica in nektere soli v sebi.

Člò pivo se utegne iz pirničnih korenin napraviti.

Čaj in sok iz pirnice hasnita kot zdravilo v mnogih boleznih.

Poglavitna koristnost obstoji pa v tem, da, če jo na take kraje vseješ ali vsadiš, ktere sviž (pesek leteči) pokriva, ona tiste o kratkem prevleče, vterdi, scasoma poboljša in v zdravo pašo preoberne.

J. Š.